

Лозинский О.М. Социально-психологические предпосылки должностных преступлений.

Осуществляется анализ социально-психологических предпосылок должностной преступности и коррупции. Предложена классификация должностных злоупотреблений. Систематизированы социально-психологические средства привлечения соучастников к совершению должностных правонарушений.

Ключевые слова: должностные преступления, легальный статус участников должностных злоупотреблений, уровни должностной преступности, когнитивные и мотивационные средства привлечения соучастников к совершению должностных правонарушений.

Lozyns'kyu O.M. Social-Psychological Pre-Conditions of Post Crimes.

The analysis of social-psychological pre-conditions of post offences and corruption is carried out. The classification of post abuses is given. Social-psychological facilities of bringing of accessories in are systematized to accomplishing post offences.

Key words: post crimes, legal status of participants of post abuses, levels of post criminality, cognitive and motivation facilities of bringing of accessories in to accomplishing post offences.

Стаття надійшла 15 жовтня 2011 року

УДК 159.922.6

І.М. Матійків

**ЕМОЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦЯ
ПРОФЕСІЙ ТИПУ «ЛЮДИНА-ЛЮДИНА»:
РЕЗУЛЬТАТИ ТЕОРЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Висвітлено результати теоретичного аналізу українських і зарубіжних досліджень з проблеми емоційного інтелекту/компетентності. Уточнено поняття емоційної компетентності фахівця професій типу «людина-людина» у контексті компетентнісного підходу, визначена її структура та психологічні характеристики.

Ключові слова: емоції, емоційний інтелект, емоційна компетентність, компетентнісний підхід, внутрішньоособистісний і міжособистісний інтелект.

Постановка проблеми. Становлення особистості молодого людини відбувається в умовах системної кризи, невизначеності майбутнього, світоглядної розгубленості, в яких опинилося українське суспільство. Одним із важливих чинників, які впливають на професійну успішність сучасного фахівця професій типу «людина-людина», його загальну життєву продуктивність, а також психологічне здоров'я, є емоційна компетентність як якість, що характеризує реальну здатність підпорядковувати свій внутрішній стан потребам життя, якісно здійснювати професійні дії, запобігаючи «професійному вигоранню».

Професії типу «людина-людина» вважаються особливо стресогенними, емоційно напруженими і психологічно виснажливими. Значні психологічні навантаження в процесі постійної взаємодії з людьми можуть сприяти розвитку професійного стресу, психічної дезадаптації та дезорганізації поведінки. Тому від представників цих професій вимагається не тільки добре орієнтуватися у тій виробничій галузі, в якій здійснюється робота та застосовувати набуті знання, навички, вміння адекватно різним життєвим й професійним ситуаціям, а також бути підготовленими до ефективної комунікації, емоційно розумної поведінки, володіти способами самозбереження психічного здоров'я.

Хоча професії, пов'язані з роботою безпосередньо з людьми, є вельми різноманітними, все ж таки існують загальні вимоги до їх представників. Їм потрібно вміти налагоджувати стосунки, активно взаємодіяти, досягати взаєморозуміння у процесі виконання професійних функцій, орієнтуватися в поведінці людей, розуміти їхні потреби, знаходити індивідуальні підходи, а також володіти такими психологічними якостями, як: «...комунікабельність, спостережливість, емоційна стійкість, самодисципліна, доброзичливість, розподіл уваги, логічність мислення, високі показники пам'яті» [11, с. 23–24], емпатія, здібності управляти власними емоціями в спілкуванні і т. д.

На наш погляд, формування емоційної компетентності майбутніх фахівців відповідає вимогам суспільства та професій типу «людина-людина» і є необхідною умовою гармонійного функціонування особистості, адаптації у складних життєвих ситуаціях. Окрім того, формування в студентській молоді вмінь управляти

власними емоціями забезпечує підвищення ефективності навчально-виховного процесу. Згідно з науковими даними, під час переживання позитивних емоцій впродовж навчальних занять працездатність студентів підвищується на 30–40%, а емоційність – основа близько 30% чинників, які формують ставлення студентів до лекцій [1, с. 47].

Також глибоке емоційне ставлення до навчальної діяльності є важливим чинником розвитку здібностей. Як зазначає В. Крутецький, «радість творчості, почуття задоволення від напруженої розумової праці, емоційна насолода цим процесом підвищують розумовий тонус учня, мобілізують його сили, допомагають долати перешкоди» [6, с. 293–298].

З огляду на сказане, підвищення рівня емоційної компетентності майбутніх фахівців професій типу «людина-людина» є однією з найважливіших психолого-педагогічних проблем, актуальних не тільки для професійного становлення, а й особистісного розвитку; важливим завданням сучасної освіти.

Стан дослідження. Слід зазначити, що дослідженню емоцій, взаємозв'язку емоційної і когнітивної сфер психіки присвячена велика кількість наукових праць українських й зарубіжних психологів (Г. Бреслав, О. Запорожець, О. Кульчицька, А. Ольшаннікова, А. Ребер, А. Сухарєв, О. Чебикін, О. Яковлева та ін.). Проблему емоційного інтелекту активно досліджують Р. Бар-Он, Дж. Блок, Х. Вейсінгер, Д. Гоулмен, Д. Карузо, Р. Купер, Дж. Мейєр, Г. Орме, П. Селовей, Д. Слайтер, Р. Стернберг, С. Хейн. Також у психолого-педагогічній літературі висвітлені різні види компетентностей, що знаходяться у тісному взаємозв'язку з емоційною компетентністю, а саме: соціальна (Л. Лепіхова, В. Ромек, Г. Сивкова), комунікативна (Ю. Жуков, Ю. Ємельянов, Є. Кузьмін, Т. Ніколаєва, Л. Петровська, Є. Сидоренко), аутопсихологічна (Т. Єгорова), соціально-психологічна (А. Кох), психологічна (А. Деркач, В. Зазикін, Л. Мітіна), життєва компетентність (С. Литвин-Кіндратюк) та ін.

Незважаючи на наявність наукових праць, в яких досліджується емоційна сфера особистості, проблема емоційної компетентності ще не отримала свого глибинного вивчення та вичерпного аналізу. У науковій літературі не існує єдиного підходу до визначення поняття емоційної компетентності, немає спеціальних дослі-

джень розвитку емоційної компетентності майбутнього фахівця професій типу «людина-людина» в процесі професійної підготовки.

Мета статті – теоретично обґрунтувати поняття «емоційна компетентність» представників професій типу «людина-людина».

Виклад основних положень. У психологічній науці тривалий час здійснюються пошуки здібностей, які, на відміну від традиційного загального інтелекту, пов'язані з соціально-емоційною сферою психіки людини. Такі провідні фахівці в галузі психології інтелекту, як Д. Векслер, Дж. Гілфорд, Ч. Спірмен, Е. Торндайк стверджували, що «люди відрізняються здатністю розуміти інших людей та управляти ними, тобто діяти раціонально в людських ситуаціях» [23, с. 227].

Важливу роль у цьому процесі виконують емоції та вміння ними управляти. Саме емоції надають суб'єктивного забарвлення тому, що відбувається навколо нас і в нас самих. На думку К. Ізарда, фундаментальний принцип людської поведінки полягає у тому, що «емоції мотивують, організовують та спрямовують сприймання, мислення і дії» [5, с. 17–19]. Це означає, що емоційні реакції людей на одну й ту ж подію можуть сильно відрізнятися. У теорії диференціальних емоцій К. Ізарда емоції розглядаються «не лише як мотивуюча система (оскільки емоційні процеси спонукають активність), а й як особистісні процеси, що надають смисл і значення людському існуванню» [5, с. 55–60].

Цю думку конкретизує С. Рубінштейн, який наголошує на тому, що «почуття людини – це її ставлення до світу, до того, що вона відчуває й робить, у формі безпосереднього переживання» [14, с. 436]. Іншими словами, в почутті відтворюється цілісне ставлення людини до світу та відповідність її поведінки потребам. Значимо, що у межах концепції особистісно-орієнтованого підходу до виховання людини, формування ціннісної свідомості і на її основі – ставлення до об'єктів і явищ оточуючої дійсності одержує суспільну і особистісну значущість [8, с. 14]. Отже, розвиток емоційної компетентності молодих людей відповідає основним засадам особистісно орієнтованого підходу.

Дж. Мейер і П. Селовеї акцентують увагу на тісному взаємозв'язку емоцій як впорядкованих реакцій, з фізіологічною, когнітивною, мотиваційною, емпіричною психологічними підсистемами

[21, с. 433–442]. Отже, емоція – це засіб, за допомогою якого взаємодіють тіло і розум.

У сучасних зарубіжних і вітчизняних психолого-педагогічних теоріях емоція розглядається як особливий тип знання [17, с. 20–27]. Відповідно до цього підходу впроваджується поняття «емоційний інтелект» (EQ), який відображає ідею єдності афективних та інтелектуальних процесів та розглядається більшістю науковців як підструктура соціального інтелекту.

У межах теорії множинного інтелекту Х. Гарднер описав внутрішньоособистісний і міжособистісний інтелекти, які мають безпосередній зв'язок з емоційним. Так, внутрішньоособистісний інтелект трактується ним як «доступ до власного емоційного життя, до своїх афектів та емоцій: здатність миттєво розрізнити почуття, називати їх, переводити в символічні коди та використовувати як засоби розуміння й управління власною поведінкою» [20, с. 239].

Поняття емоційного інтелекту як особливого типу інтелекту, пов'язаного з переробкою емоційної інформації, запропонували Дж. Мейер і П. Селовей. В склад їхньої моделі EQ увійшли тільки когнітивні здібності, пов'язані з переробкою емоційної інформації, а саме: розпізнавати власні емоції та інших людей, використовувати емоції для підвищення ефективності розумової діяльності; розуміти значення емоцій; управляти емоціями [24, с. 189]. Для вимірювання EQ дослідниками розроблені тести, які складаються із завдань із правильними і неправильними відповідями.

Д. Гоулман додав до виокремлених Дж. Мейером і П. Селовеєм когнітивних здібностей ще й особистісні характеристики. Дослідник вважає, що структура EQ охоплює такі компоненти [3, с. 266–269]: самосвідомість (*емоційна самосвідомість, адекватна самооцінка*); контроль (*упевненість у собі, контроль емоцій, відкритість, адаптивність, воля до перемоги, ініціативність, оптимізм*); соціальна чуйність (*співчуття, співпереживання, ділова обізнаність*); управління відносинами (*натхнення, вплив, допомога у самовдосконаленні, сприяння змінам, врегулювання конфліктів, командна робота та співпраця*).

Д. Гоулман, на відміну від П. Селовея і Дж. Мейера, вважав, що емоційний інтелект людина може розвивати й удосконалювати впродовж життя.

У контексті досліджуваної теми заслуговує на увагу змішана модель Р. Бар-Она, який визначає емоційний інтелект як поєднання розумових і особистісних рис, притаманних кожній особі. EQ охоплює всі некогнітивні здібності, а також знання й компетентність, що дають людині змогу успішно вирішувати життєві завдання. Автор виокремив такі п'ять сфер компетенцій, відзначивши в кожній специфічні навички: внутрішньоособистісна сфера (*самоаналіз, асертивність, незалежність, самоповага, самореалізація*); міжособистісна сфера (*емпатія, соціальна відповідальність, міжособистісні стосунки*); адаптивність (*уміння вирішувати проблеми, реалістичність в оцінці дійсності, гнучкість*); управління стресом (*толерантність до стресу, контроль над імпульсами*); загальний настрій (*оптимізм, щастя*).

Змішані моделі включають когнітивні, особистісні та мотиваційні риси, тому вони тісно пов'язані з адаптацією до реального життя [18, с. 363–388].

Незважаючи на різні визначення сутності і структури емоційного інтелекту, змістовою характеристикою, яка об'єднує зазначені теорії, є сукупність ментальних здібностей до розуміння і управління своїми емоціями та інших людей.

У парадигмі традиційної психології виникненням емоцій управляти неможливо, оскільки цей процес безпосередньо пов'язаний з фізіологією. А це, своєю чергою, впливає на можливість людини управляти самими емоціями. Привабливість теорій емоційного інтелекту полягає у тому, що управління емоціями – це навичка, яку можна сформувати й розвивати.

Очевидно, що емоційні властивості й особливості значною мірою зумовлені типом вищої нервової діяльності індивіда. Проте в процесі соціалізації вони зазнають значних змін, отримують соціальну огранку. Людина вчиться стримувати безпосередні емоційні прояви, вдається до їх маскуванню та імітації, формує емоційну стійкість та толерантність.

Майже одночасно з поняттям емоційного інтелекту Р. Бак запровадив у психологію поняття емоційної компетентності як здібність діяти згідно з внутрішнім середовищем своїх почуттів і бажань [19, с. 101–142]. Р. Бак зазначає, що «все, що реальне є емоційним», а раціональною є лише наступна лінгвістична обробка

емоційно оціненої реальності [19, с. 101–142]. Емоційна компетентність має тісний зв'язок як із когнітивними здібностями, так і з особистісними характеристиками.

На наш погляд, основою емоційної компетентності є емоційний інтелект, який є необхідним для навчання конкретним компетенціям, пов'язаним із емоціями. Отже, на нашу думку, доцільно акцентувати увагу на розробленні емоційних компетенцій, які сприятимуть ефективності діяльності в сфері «людина-людина».

У контексті дослідження нас більшою мірою цікавить використання можливостей компетентнісного підходу в процесі формування емоційної компетентності фахівців сфери «людина-людина» в умовах навчального закладу.

Соціуму, насамперед працедавцям, дедалі частіше потрібна не кваліфікація, яка, на їхній погляд, асоціюється з умінням здійснювати ті чи інші операції матеріального характеру, а компетентність, яка розглядається як своєрідний «коктейль» навичок, властивих кожному індивіду, в якому поєднуються кваліфікація у строгому розумінні цього слова, соціальна поведінка, здатність працювати в групі, ініціативність і прагнення до ризику [9].

Відповідно до компетентнісного підходу якість результату професійної підготовки розглядається через поняття «компетенції». Причому, результатом, оціненим у компетенціях, є не сума засвоєної інформації, а уміння випускника вирішувати життєві й професійні завдання, діяти в різних проблемних ситуаціях. А це залежить не тільки від отриманих ЗУНів, а й від додаткових якостей, для позначення яких і вживаються поняття «компетенції» і «компетентності», більш відповідні розумінню сучасних цілей освіти. Іншими словами, компетентнісний підхід підсилює власне практикоорієнтованість освіти. Слід зауважити, що компетентнісний підхід не заперечує значення знань, він лише акцентує увагу на здатності використовувати отримані знання на практиці. Оскільки нині компетентнісний підхід до наукового осмислення психолого-педагогічних явищ визнано як інноваційний, то особливої ваги набуває уточнення поняття «емоційна компетентність фахівця».

Поняття «компетентний», «компетенція» широко використовувалися і раніше – в побуті, літературі. Їх тлумачення подано у словниках. Тлумачний словник української мови подає таку дефі-

ніцію: «компетентний» (фр. *competent* від лат. *competens* – відповідний, здібний) – той, який має достатні знання в якій-небудь галузі; який добре обізнаний, тямущий [16, с. 189].

Словник іншомовних слів визначає поняття «компетентність» як авторитетність, обізнаність, володіння необхідними компетенціями для фахового розв'язання проблеми, доведена готовність до діяльності [15, с. 541].

У психологічному словнику поняття «компетенція» розглядається як «взагалі – здібність виконувати певне завдання, або робити щось» [13, с. 362].

Із викладених визначень очевидно, що терміни «компетентність» і «компетенція» корелюють з поняттями «знання», «вміння», однак не зводяться тільки до них, а належать до сфери більш складних умінь і якостей особистості. Е. Зеєр акцентує на тому, що компетентність припускає не стільки наявність у фахівця значного обсягу знань і досвіду, скільки вміння актуалізувати накопичені знання і вміння в потрібний момент використовувати їх у процесі реалізації своїх професійних функцій [4, с. 53].

На прив'язці до певної ситуації, готовності до здійснення необхідної діяльності в конкретних професійних (проблемних) ситуаціях наголошує і О. Олейникова, яка вважає ключовим аспектом компетенції здатність здійснювати діяльність на основі органічної єдності знань, умінь, досвіду у знайомих і незнайомих трудових ситуаціях [10, с. 32].

Компетентність є поняттям функціональним і характеризує фахівця як суб'єкта діючого, що реалізує на практиці компетенції. Цілком очевидно, що основу компетентності становлять знання, які фахівець здатний застосовувати в різних ситуаціях. Отже, компетентність охоплює не тільки традиційні «зуні», а й здатність фахівця на основі раніше отриманого досвіду мобілізувати необхідні знання, вміння та навички, цінності в конкретній ситуації. На наш погляд, розкрити зміст емоційної компетентності можливо через застосування понять «здатність», «готовність», «спроможність». У психологічному словнику поняття «здатність» розглядається як властивість індивіда, яка визначає його можливість, спроможність і зумовлюються рівнем знань, здібностей, умінь, навичок, особистісними якостями [12, с. 63].

Таким чином, з позицій компетентнісного підходу, рівень емоційної компетентності визначається здатністю вирішувати проблеми емоційного характеру на основі наявних знань. У нашому дослідженні категорія «емоційна компетентність фахівця сфери «людина-людина» розглядається як його усвідомлена готовність до реалізації емоційних компетенцій, необхідних для конструктивного вирішення професійних завдань. Компетенції – це адекватне конкретній професійній ситуації й своєчасне застосування емоційного досвіду, знань, цінностей в їх органічній єдності.

Практичне рішення проблеми формування емоційної компетентності значно залежить від адекватного розуміння не тільки її суті, змісту, а й структури. Грунтуючись на існуючих концепціях, у структурі емоційної компетентності розглядаємо два аспекти – внутрішньоособистісний (розуміння власних емоцій та управління ними) та міжособистісний (розуміння емоцій інших людей і управління ними) і виокремлюємо такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, рефлексивний, експресивний, поведінково-регулятивний.

Мотиваційно-ціннісний компонент відображає: загальну спрямованість особистості на емоційну сферу, тобто інтерес до власного внутрішнього світу; усвідомлення самих емоційних переживань як цінностей – важливого джерела інформації про себе та інших; розуміння екзистенціальної цінності життя «тут і тепер», творче ставлення до життя, а також високу потребу у пізнанні світу й самопізнанні, у розвитку емоційної компетентності.

На наш погляд, емоційна компетентність тісно пов'язана з емоційним самоусвідомленням особистості та її ціннісними настановами. Перевага цінностей людини, що самоактуалізується, вказує на її прагнення до гармонійного буття, психологічного благополуччя і здорових стосунків з іншими. Саме цінності допомагають обирати кращий спосіб емоційно-доцільної поведінки у різних життєвих ситуаціях. Причому мотивація такої поведінки зумовлена не зовнішніми, а внутрішніми чинниками.

Когнітивний компонент пов'язаний з процесами обробки емоційної інформації, розумінням емоцій; передбачає наявність знань про емоції, емоційні якості та їх роль у особистому житті та професійній діяльності.

Конструктивна взаємодія інтелектуальних та емоційних процесів сприяє емоційній саморегуляції, зокрема, зниженню інтенсивності негативних емоційних переживань.

Експресивно-поведінковий компонент відображає: безпосередній зв'язок між внутрішнім світом людини та її зовнішнім самовираженням; аутентичність емоційного реагування, що виявляється, з одного боку, у відповідності емоційної реакції власним цінностям і соціокультурним нормам, а з іншого – у спонтанності, щирості та природності самовираження; особливості емоційної експресії на вербальному і невербальному рівнях.

Ступінь емоційної експресивності як здатності відображати емоційні стани через міміку, пантоміміку, експресивні дії, інтонацію впливає на якість міжособистісних стосунків. Так, наприклад, надмірна стриманість призводить до того, що людина сприймається як холодна, байдужа, зарозуміла, що може викликати в інших здивування або неприязнь. Проблема розуміння емоцій співрозмовниками зумовлена в основному труднощами їх вербалізації, тобто невідомі повідомити партнеру про свої почуття і переживання у формі словесних посилок [7].

Якщо людина надає перевагу стратегії відкритості емоційних переживань, то вона здатна виявляти емпатію більшою мірою, ніж, якщо механізм управління емоційним досвідом діє в напрямі його обмеження [22, с. 433–442]. Отже, творче й щире самовираження та вербалізація власного емоційного стану інформує партнера про пережиті почуття, а також допомагає регулювати власне емоційне напруження.

Рефлексивний компонент охоплює: здатність до самоспостереження, самоусвідомлення і аналізу актуального психоемоційного стану, власних думок, бажань, потреб, особливостей емоційного реагування, поведінки; адекватне самосприйняття; розуміння того, що відбувається в навколишньому світі, з іншими людьми.

Кожну мить життя людина переживає емоції, почуття. Емоційне самоусвідомлення полягає у здатності людини визначати, яку саме емоцію вона відчуває в конкретний момент (за фізичним станом і внутрішнім діалогом); співвідносити цю емоцію з її назвою; визначати, з яких базових емоцій складається складна емоція; усвідомлювати зміну інтенсивності емоції і переходу від однієї емоції

до другої. На думку Л. Виготського, можемо «протиставити себе своїм переживанням ... в якості простого глядача, і тоді вони стають змістом нашого сприйняття» [2, с. 152]. Просте спостереження власних емоцій зменшує їхню інтенсивність.

На міжособистісному рівні рефлексивний компонент відображає здатність розуміти світ переживань інших людей за їхньою вербальною й невербальною поведінкою, а також мотиви їхніх дій; співчувати та співпереживати.

Регулятивний компонент виявляється в: усвідомленні відповідальності за власні емоційні реакції й управлінні ними соціально прийнятими способами; позитивному мисленні стосовно себе, світу та інших людей; спрямованості на досягнення цілей та вмінні використовувати емоції для цього; умінні відчувати особливості соціальної ситуації, встановлювати емоційно-насичені контакти, впливати на поведінку інших людей. Тобто, регулятивний компонент виявляється в саморегуляції та регуляції взаємостосунків. Управління негативними емоціями означає вибір адекватної емоційної реакції залежно від ситуації, а не їх стримування або придушення зусиллям волі. Особистості, що володіють цією навичкою, знаходять способи контролювати руйнівні емоції й імпульси, навіть використовувати їх на користь справі. Звичка пригнічувати власні негативні емоції наносить шкоду психічному і фізичному здоров'ю.

Висновки. Аналіз у психологічній науці напрямів та підходів до вивчення проблеми формування емоційної компетентності дав можливість виокремити такі її компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, експресивно-поведінковий рефлексивний та регулятивний. Перелічені компоненти емоційної компетентності охоплюють як внутрішньоособистісний, так і міжособистісний аспекти взаємодії.

Розвиток емоційної компетентності в юнацькому віці зумовлений вираженою потребою в емоційному благополуччі та охоплює формування емоційного самоусвідомлення, особистісної рефлексії, емоційного самоконтролю та вольових якостей особистості, ціннісно-творчого ставлення до життя, позитивного мислення, самомотивації та мотивації досягнення, комунікативного потенціалу тощо.

Розроблення конкретних емоційних компетенцій майбутніх фахівців професій типу «людина-людина», проектування та експериментальна перевірка психолого-педагогічних умов, які б сприяли їхньому розвитку в процесі психологічного супроводу професійного становлення, потребують подальших досліджень.

1. Вергасов В.М. Активизация познавательной деятельности студентов в высшей школе / В.М. Вергасов. – К.: Вища школа, 1985. – 175 с.
2. Выготский Л.С. О двух направлениях в понимании природы эмоций в зарубежной психологии в начале XX века / Л.С. Выготский // Вопросы психологии. – 1968. – № 2. – С. 149–156.
3. Гоулман Д. Эмоциональное лидерство: Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Дэниел Гоулман, Ричард Бояцис, Энни Макки; пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 301 с.
4. Зеер Э.Ф. Психология профессий: учеб. пособ. для студ. Вузов / Э.Ф. Зеер. – 2-е изд., перераб., доп. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2003. – 336 с.
5. Изард К.Э. Психология эмоций / К.Э. Изард; пер. с англ. – СПб.: Питер, 1999. – 464 с.
6. Крутецкий В.А. Математические способности и личность / В.А. Крутецкий // Хрестоматия по психологии: учеб. пособие / [сост. В.В. Мироненко; под ред. А.В. Петровского]. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1987. – 447 с.
7. Куницына В.Н. Межличностное общение / В.Н. Куницына, Н.В. Казаринова, В.М. Погольша. – СПб.: Питер, 2001. – 544 с.
8. Мистецтво розвитку особистості: монографія / за ред., передмова та післямова Н.Г. Ничкало. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – 224 с.
9. Образование: сокрытое сокровище: Доклад международной комиссии по образованию, представленный для ЮНЕСКО. – М.: Изд-во ЮНЕСКО, 1997. – 295 с.
10. Олейникова О. Модульні програми, засновані на компетенціях: російський досвід / О. Олейникова // Професійно-технічна освіта. – 2006. – № 3. – С. 32–38.
11. Основи професіографії: навч. посібник / С.Я. Карпіловська, Р.Й. Мігельман, В.В. Синявський та ін. – К.: МАУП, 1997. – 148 с.
12. Психологічний словник / за ред. В.І. Войтка. – К.: Вища школа, 1982. – 216 с.
13. Ребер А. Большой толковый психологический словарь: в 2-х т. – Т. 1 (А-О): пер. с англ. / А. Ребер. – М.: АСТ: Вече, 2003. – 592 с.
14. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2000. – 712 с.
15. Словник іншомовних слів. – К.: Довіра; УНВЦ «Рідна мова», 2000. – 1018 с.
16. Тлумачний словник української мови / за ред. проф. В.С. Калашника. – 2-е вид., випр. і доп. – Харків: Прапор, 2005. – 992 с.

17. Яковлева Е.Л. Эмоциональные механизмы личностного и творческого развития / Е.Л. Яковлева // *Вопр. психол.* – 1997. – № 4. – С. 20–27
18. Bar-On R. Emotional and social intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory / R. Bar-On, J.D.A. Parker (eds.) // *Handbook of emotional intelligence.* – San Francisco: Jossey-Bass, 2000. – P. 363–388.
19. Buck R. Motivation emotion and cognition: A developmental-interactionist view / R. Buck // Strongman K.T. (ed.) *International review of studies on emotion.* – Chichester: Wiley, 1991. – V. 1. – P. 101–142.
20. Gardner H. Frames of mind / H. Gardner. – New York: Basic Books, 1983.
21. Mayer J.D. The intelligence of emotional intelligence / J.D. Mayer, P. Salovey // *Intelligence.* – New York: Basic Books, 1993. – P. 433–442.
22. Mayer J.D. The intelligence of emotional intelligence / J.D. Mayer, P. Salovey // *Intelligence.* – N.Y., 1993. – P. 433–442.
23. Thorndike E.L. and its uses. *Harper's Magazine.* – 1920. – 140. – P. 227–235.
24. Salovey P. Emotional intelligence / Salovey P., & Mayer J.D. // *Imagination, Cognition, and Personality.* – 1990. – V. 9. – P. 185–211.

Матийків І.Н. Емоціональна компетентність спеціаліста професій типу «человек-человек»: результати теоретического іследования.

Изложены результаты теоретического анализа отечественных и зарубежных исследований, которые касаются проблемы эмоционального интеллекта / компетентности. На этой основе уточнено понятие эмоциональной компетентности специалиста профессий типа «человек-человек» в контексте компетентностного подхода, определена ее структура и психологические характеристики.

Ключевые слова: *эмоции, эмоциональный интеллект, эмоциональная компетентность, компетентностный подход, внутриличностный и межличностный интеллект.*

Matviyukiv I.M. Emotional Competence of a Specialist in Professions of Type «Human-Human»: the Results of Theoretical Study.

The article considers the results of the theoretical analysis made by native and foreign researchers which concerns the problem of emotional intellect/competence. The author specifies the concept of emotional competence of specialist in professions of type «human-human» in the context of competent approach, defines its structure and psychological characteristics.

Key words: *emotions, emotional intellect, emotional competence, competent approach, intrapersonal and interindividual intellect.*

Стаття надійшла 9 червня 2011 року

